

ЄВРОПЕЙСЬКІ ПРИНЦИПИ НАЛЕЖНОГО ВРЯДУВАННЯ ЯК МЕХАНІЗМ ЗМІЦНЕННЯ ВЗАЄМНОЇ ДОВІРИ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ТА ПУБЛІЧНИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ

EUROPEAN PRINCIPLES OF GOOD GOVERNANCE AS A MECHANISM FOR STRENGTHENING MUTUAL TRUST BETWEEN CIVIL SOCIETY AND PUBLIC AUTHORITIES

Заїка А.В.,

магістр права юридичного факультету

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

У статті досліджується зміст європейських принципів належного врядування задля їх інтеграції в управлінську політику України та покращення рівня взаємної довіри громадянського суспільства та публічних органів влади. Політична та економічна кризи в Україні ще більше поглибили проблему розриву між сприйняттям громадянами свого належного місця в розподілі суспільної влади та реальним становищем. Для підвищення рівня довіри до основних соціальних інститутів необхідно налагодити активну співпрацю держави й громадян, залучити структури громадянського суспільства на загальнодержавному та на місцевому рівнях до розроблення відповідних заходів у політичній та соціально-економічній сферах та здійснювати кроки до суспільно-політичного порозуміння з ключових соціальних проблем. Дослідження європейських принципів належного врядування дає змогу встановити необхідні вимоги та стандарти, що сформувалися впродовж останніх десятиліть в європейських країнах та запровадити їх в Україні.

Ключові слова: європейські принципи, європейське врядування, належне врядування, державне управління, принципи належного врядування.

В статье исследуется содержание европейских принципов надлежащего управления для их интеграции в управленческую политику Украины и улучшения уровня взаимного доверия гражданского общества и общественных органов власти. Политический и экономический кризисы в Украине еще больше углубили проблему разрыва между восприятием гражданами своего надлежащего места в распределении общественной власти и реальным положением. Для повышения уровня доверия к основным социальным институтам необходимо наладить активное сотрудничество государства и граждан, привлечь структуры гражданского общества на общегосударственном и на местном уровнях к разработке соответствующих мероприятий в политической и социально-экономической сферах и осуществлять шаги к общественно-политическому согласию по ключевым социальным проблемам. Исследования европейских принципов надлежащего управления позволяет установить необходимые требования и стандарты, сформировавшиеся на протяжении последних десятилетий в европейских странах и ввести их в Украине.

Ключевые слова: европейские принципы, европейское управление, надлежащее управление, государственное управление, принципы надлежащего управления.

The article examines the content of the European principles of good governance by integrating them into Ukraine's management policy and improving the level of mutual trust between civil society and public authorities. The political and economic crisis in Ukraine further deepened the problem of the gap between the perception of citizens of their proper place in the distribution of public power and the real situation. In order to increase the level of trust in the main social institutions, it is necessary to establish active cooperation between the state and citizens, involve civil society structures at the national and local levels in developing appropriate measures in the political and socio-economic spheres, and take steps towards social and political understanding of key social problems. The study of European principles of good governance allows us to establish the necessary requirements and standards that have been established over the last decades in European countries and to introduce them in Ukraine.

Key words: European principles, European governance, proper governance, public administration, principles of good governance.

Питання взаємин громадянського суспільства та держави у контексті проголошення курсу на європейську інтеграцію набуває особливого значення. Фактично з початку своєї незалежності Україна зробила європейський вибір, який закріплено в низці державних актів: постанови Верховної Ради України Про реалізацію Декларації про державний суверенітет України у сфері зовнішніх зносин, Про основні напрями зовнішньої політики України; укладену з Європейським Союзом Угоду про партнерство і співробітництво між Україною і ЄС, Стратегію інтеграції України до Європейського Союзу, Програму інтеграції України до ЄС, Угоду про асоціацію.

Переважає більшість громадян переконані в тому, що саме вони мусять мати реальний вплив на прийняття державних рішень. Однак політична та економічна кризи ще більше поглибили проблему розриву між сприйняттям громадянами свого належного місця в розподілі суспільної влади та реальним становищем. Для підвищення рівня довіри до основних соціальних інститутів необхідно налагодити активну співпрацю держави й громадян, залучити структури громадянського суспільства на загальнодержавному та на місцевому рівнях до розроблення відповідних заходів у політичній та соціально-економічній сферах та здійснювати кроки до суспільно-політичного порозуміння з ключових соціальних проблем.

Дослідження змісту європейської концепції належного врядування нині набирає обертів. Так, серед вітчизняних науковців слід виділити таких, як: В. Аверьянов, В. Бакуменко, І. Грицяк, А. Колодій, В. Копійка, А. Пухтецька та інші. Серед європейських та американських науковців можна виділити А. Бенца, С. Крегера, А. Моравчика, Ж. Майоне, Г. Маркса та ін.

Метою статті є дослідження змісту європейських принципів належного врядування як механізму зміцнення взаємної довіри громадянського суспільства та публічних органів влади, аргументування необхідності їх запровадження в Україні.

Довіра справляє значний позитивний вплив на побудову процвітаючої й компетентної держави, в якій громадяни відчувають свою здатність впливати на політичний процес і розвиток держави як такої. Тому закономірним результатом устремління до кращого життя і майбутнього стало розроблення принципів належного управління [1, с. 9].

Європейська комісія назвала ці принципи головними рушійними силами європейського демократичного процесу. У більш широкій міжнародній перспективі Програма розвитку ООН (ПРООН) визначила поняття «належне управління» як «зокрема, партиципаторне, прозоре і підзвітне... Належне управління гарантує, що політичні, соціальні та економічні пріоритети базуватимуться на ши-

рокому консенсусі в суспільстві, а голоси найбідніших і найбільш незахищених верств населення будуть почуті під час прийняття рішень про розподіл ресурсів розвитку» [2].

З метою ширшого залучення громадян до політичного процесу і подолання наявного розриву між державними інституціями і громадянським суспільством європейські держави застосовують базові принципи концепції належного управління. Йдеться про такі принципи:

1. Підзвітність: громадянська держава має всі законні підстави очікувати від органів державної влади належної підзвітності та відповідальності. Ці очікування передбачають наявність у кожного члена суспільства права піддавати прискіпливій перевірці та контролю діяльність органів державної влади, з одного боку, і обов'язок самих органів влади звітувати перед громадянами – з іншого. Існування цих прав покладає на органи державної влади відповідальність перед суспільством за виконання своїх функціональних обов'язків і покращує якість управління в державному секторі.

2. Участь: впровадження будь-яких змін у державному секторі вимагає залучення та участі всіх зацікавлених осіб і груп. З метою полегшення цього процесу слід запровадити чіткі й зрозумілі правила, які дадуть змогу створити сприятливу для користувачів нормативну базу проведення громадських консультацій. Для створення належних передумов, які дадуть змогу громадянському суспільству брати активну участь у політичному процесі, потрібні спільні зусилля і новий підхід до соціальної та політичної участі.

3. Відкритість і прозорість: обмін інформацією і суспільна обізнаність належать до ключових факторів підвищення прозорості [1, с. 10].

Теза «інформаційний обмін – випробуваний засіб зміцнення взаємної довіри» перетворилася на загальноєвропейський метод практичної роботи у країнах Європейської спільноти [3].

Так, усвідомлюючи дедалі більше ослаблення довіри до європейських і національних органів влади і відчуження європейців від політичного процесу, Європейська комісія розгорнула на початку 2000 року реформу європейського управління, зробивши його одним зі своїх стратегічних завдань.

Нова реформа була спрямована на усвідомлення того, що демократичні інститути європейського і національного рівнів мають докласти всіх зусиль, аби «відновити зв'язок» зі своїми громадянами, тим самим підвищити ефективність державного управління [1, с. 16].

У Білій книзі «Про європейське управління» Європейська комісія продовжила розвивати цю концепцію, стверджуючи, що поставлене завдання можна виконати лише шляхом посилення громадської участі в політичному процесі та впровадження відкритих і прозорих процедур прийняття рішень [4].

На практиці Європейська комісія зобов'язалася:

- надавати в режимі онлайн актуальну інформацію про підготовку програмних заходів на всіх етапах прийняття рішень;

- установити та опублікувати мінімальні стандарти проведення консультацій;

- посилити спілкування з широкою громадськістю щодо питань загальноєвропейського значення, тим самим даючи людям змогу контролювати процес прийняття рішень на всіх його етапах;

- в окремих сферах діяльності установлювати партнерські відносини, які виходять за рамки мінімальних стандартів і зобов'язують Комісію проводити додаткові консультації взамін на більшій гарантії відкритості та представництва тих організацій, з якими проводяться подібні консультації [1, с. 16].

Європейська комісія сформулювала п'ять базових принципів, які лежать в основі демократії та належного управління:

1. Відкритість: державні інституції мають працювати більш відкрито. Спільно з державами-членами вони мають активно спілкуватися з громадськістю, інформуючи її про те, що робить ЄС, які рішення він приймає. Вони мають користуватися доступною й зрозумілою для широкого загалу мовою. Це має особливе значення для посилення довіри до складних державних інституцій;

2. Участь: якість, актуальність і ефективність програмних заходів ЄС залежить від забезпечення широкої громадської участі по всій довжині політичного ланцюжка – від початкового задуму до реалізації. Можна сподіватися, що поліпшення громадської участі призведе до збільшення віри у кінцевий результат і ті державні інституції, які проводять такий політичний курс. Громадська участь великою мірою залежить від інклюзивного підходу центральних органів влади в розробленні та реалізації програмних заходів ЄС;

3. Підзвітність: необхідно більш чітко визначити ролі різних сторін у законодавчому та виконавчому процесах. Кожна інституція ЄС має роз'яснювати й брати на себе відповідальність за те, що вона робить у Європі. Проте існує також потреба в більшій ясності та відповідальності з боку держав-членів і всіх причетних до розроблення та проведення політичного курсу ЄС на будь-якому рівні;

4. Ефективність: програмні заходи мають бути ефективними, своєчасними і приносити необхідні результати на основі чітко поставлених завдань, оцінки майбутнього ефекту і (по можливості) минулого досвіду. Ефективність рівною мірою залежить від пропорційного способу реалізації політичного курсу ЄС і прийняття рішень на найбільш доцільному рівні;

5. Послідовність: програмні заходи і дії мають бути послідовними і добре зрозумілими. Необхідність взаємної узгодженості в рамках Союзу незмінно зростає: спектр завдань стає ширшим; розширення самого Союзу збільшує внутрішню розмаїття; а такі глобальні проблеми, як кліматичні та демографічні зміни виходять за межі конкретного політичного фундаменту, на якому був побудований Союз; регіональні та місцеві органи влади дедалі більше втягуються в реалізацію політики ЄС. Узгодженість вимагає сильного політичного керівництва і почуття відповідальності з боку державних інституцій. Це дасть змогу забезпечити послідовний підхід у рамках великої та складної системи» [4].

Законодавче закріплення повноважень місцевого самоврядування є принципом, проголошеним Європейською хартією місцевого самоврядування. З огляду на цей принцип, держава на рівні закону відмовляється від частини повноважень і ресурсів та наділяє ними місцеве самоврядування. При цьому Європейська хартія про місцеве самоврядування не розрізняє місцеве самоврядування за адміністративно-територіальними одиницями (ст. 13), що, відповідно, свідчить про те, що її принципи щодо визначення повноважень (ст. 4) стосуються всіх органів місцевого самоврядування в Україні, зокрема і регіонального рівня. Таким чином, визначення повноважень усіх органів місцевого самоврядування в Україні є виключним повноваженням Української держави на рівні її Конституції та законів [5].

Ці принципи знаходять застосування на всіх рівнях управління – глобальному, європейському, регіональному і національному, а їх виконання є ключовим механізмом вирішення завдань, поставлених новою реформою управління. Кожний з цих принципів важливий сам по собі. Але тільки їх спільне застосування може гарантувати краще майбутнє, економічний і політичний розвиток. Застосування цих принципів також вимагає від усіх зацікавлених сторін спільних зусиль і спільної відповідальності. Не зважаючи на те, що головна відповідальність за відновлення довіри до європейських і національних владних інститутів лежить, передусім, на самих цих інститутах, Європейська комісія у

своїй «Білій книзі» прямо відзначила, що більше залучення громадянського суспільства означає також більшу відповідальність. Наділяючи громадські організації новою роллю, цей документ настійно рекомендує їм дотримуватися тих же принципів належного управління з приділенням особливої уваги підзвітності та відкритості своєї роботи [1, с. 17–18].

Втілення зазначених принципів в Україні є запорукою взаємної довіри людей до держави та її спроможності здійснювати соціальне забезпечення, пропагувати спільні економічні та людські цінності та держави до відкритості та прозорості інститутів громадянського суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Міжнародна практика заходів, спрямованих на зміцнення довіри між державою та організаціями громадянського суспільства. Дослідження, проект на замовлення Координатора проектів ОБСЄ в Україні, грудень 2010 р.
2. Управління усталеним людським розвитком. Політичний документ ПРООН. URL: <http://mirror.undp.org/magnet/policy/chapter1.htm>
3. Цитата за текстом "Communication to the Commission from the President, Ms. Wallstrom, Mr. Kallas, Ms. Hubner and Ms. Fischer Boel. Proposing the Launch of a European Transparency Initiative. Memorandum to the Commission" (Повідомлення Комісії від Президента, пані Валльстрем, пана Калласа, пані Хюбнер і пані Фішер-Бьоль. Пропозиція щодо започаткування Європейської ініціативи прозорості. Меморандум для Комісії).
4. Commission of the European Communities (2001), European Governance, A White Paper, (Комісія Європейських співтовариств (2001), Біла книга з питань європейського управління) COM (2001) 428 final
5. Європейська хартія місцевого самоврядування. Рада Європи; Міжнар. док. від 15 жовт. 1985 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_036

УДК 342.7

ДО ПРОБЛЕМИ СУДОВОГО ЗАХИСТУ ПРАВ ПОТЕРПІЛОГО ВІД ЗЛОЧИНУ В КОНТЕКСТІ ПРИВАТНОГО ОБВИНУВАННЯ

TO THE PROBLEM OF JUDICIAL PROTECTION OF THE RIGHTS OF THE PROTECTED FROM CRIME IN THE CONTEXT OF PRIVATE APPOINTMENT

Слободянюк П.Л.,
суддя

Шевченківський районний суд м. Києва

У статті розглянуто актуальну проблему захисту судом прав людини в контексті реалізації завдання кримінально-правового забезпечення охорони від злочинних посягань на права та свободи людини та громадянина у кримінальному провадженні з використанням форми приватного обвинувачення. Здійснено аналіз чинного кримінального та кримінального процесуального законодавства України, існуючих наукових поглядів на доктринальні проблеми кримінального права й процесу, поняття кримінально-правової відповідальності та реалізації її в кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення, висловлено авторські міркування щодо вдосконалення відповідного законодавства.

Ключові слова: права людини, об'єкт злочинних посягань, потерпілий, кримінально-правова відповідальність, кримінальне провадження, приватне обвинувачення.

В статье рассмотрены актуальные проблемы защиты судом прав человека в контексте реализации задач уголовно-правового обеспечения охраны от преступных посягательств на права и свободы человека и гражданина в уголовном производстве с использованием формы частного обвинения. Осуществлен анализ действующего уголовного и уголовного процессуального законодательства Украины, существующих научных взглядов на доктринальные проблемы уголовного права и процесса, понятие уголовно-правовой ответственности и реализации ее в уголовном производстве в форме частного обвинения, высказано авторские рассуждения по совершенствованию соответствующего законодательства.

Ключевые слова: права человека, объект преступных посягательств, потерпевший, уголовно-правовая ответственность, уголовное производство, частное обвинение.

The article deals with the current problem of the protection of the human rights court in the context of the task of criminal law providing protection against criminal encroachments of human and citizen's rights and freedoms in criminal proceedings using the form of private prosecution.

It is substantiated that the notion of criminalization and decriminalization of acts is related to the need to establish or abolish criminal liability for an unlawful encroachment on one or another object, depending on the socio-political assessment of such an attack by the legislator. Therefore, the concept of "criminal responsibility" is understood by the legislator as a matter of principle. The author considers the criminal responsibility as a two-aspect (positive-negative) phenomenon and gives his own vision of the concept. In addition, it was noted that the essence of negative criminal liability is revealed in the forms of its implementation, defined in the criminal law, which are set out in the doctrine of criminal law.

It was emphasized that the legislator introduced a separate chapter 36 of the CPC of Ukraine in order to preserve the normal interpersonal relationships between victims and suspects, the accused, complete and timely restoration of the victim's interests, as well as the re-socialization of the suspect, the accused.

Private prosecution is defined in science as one of the forms of proceedings in criminal proceedings, which involves bringing a person guilty of a crime to criminal liability, not only as a complaint of the victim, which has the obligation to support the prosecution in court. Consequently, a private prosecution provides for the following: firstly, it can only be started on the basis of a victim's statement; and secondly, it covers the list of crimes and subjects for which criminal prosecution is possible in the form of a private prosecution.

The need to ensure the protection of human rights from criminal encroachment requires a change in the approaches of the legislator to criminal proceedings, since in practice there are cases of forcing the victim to withdraw the application, using physical or mental violence, by blackmail, etc. For such cases, the CCP should have the possibility of re-filing an application, indicating the circumstances and applying legal liability to the perpetrators.

An analysis of the procedural procedure for compensation for damage is proposed in connection with which it is proposed to consolidate the procedural procedure for the involvement of the mediator, to give him procedural rights to secure conciliation agreements, which will increase the confidence of the participants in the criminal proceedings to reconcile the parties and promote the provision of real compensation for the victims of the crime.

Key words: human rights, object of criminal encroachment, victim, criminal responsibility, criminal proceedings, private prosecution, mediation.